

FÖRETAGAROMBUDSMANNEN
Den Nya Valfärden
Box 5625
114 86 Stockholm
Tel 08-545 038 10
Fax 08-611 35 62
E-post: fo@dnv.se
Hemsida: www.dnv.se

Utredning
Datum: 2001-10-02
Ärendenr: FO-2001-011
Se även utredning

Lantmäteriverket spelar företag

Sammanfattning

Lantmäteriverket är en myndighet under Miljödepartementet. Men verket har ambition att i tillägg till - eller i stället för - myndighetsrollen agera vinstmaximerande företag.

Företagarombudsmannen påpekar att verkets agerande strider inte bara mot traditionell svensk myndighetspraxis, utan också mot Riksdagens tydligt uttalade önskemål om att myndigheter ska hålla isär myndighetsutövning och kommersiell verksamhet. Företagarombudsmannen anser att det nu är dags för Lantmäteriverket att lägga de kommersiella ambitionerna på hyllan och renodla myndighetsrollen.

Fallet

Enligt sin verksamhetsordning ska Lantmäterimyndigheterna - Lantmäteriverket och en överlantmätarmyndighet i varje län - ha hand om frågor om fastighetsbildning, göra kartor, syssla med mättningsverksamhet, tillhandahålla uppgifter om fast egendom samt uppgifter av geodetisk, fotogrammetrisk och kartografisk natur samt stödja andra myndigheter och tillhandahålla underlag för tillämpningen av plan- och bygglagen.

Men Lantmäterimyndigheterna, som presenterar sig under den mindre myndighetsbetonade beteckningen Lantmäteriet, väljer en mer vittomfattande formulering när de själva definierar sin uppgift: "Lantmäteriets uppgift är att bidra till en effektiv och långsiktigt hållbar användning av Sveriges fastigheter, mark och vatten."

I kraft av detta självpåtagna och bredare uppdrag driver Lantmäterimyndigheterna en omfattande kommersiell verksamhet inom ramen för den egna myndigheten och anstränger sig påtagligt för att fungera som och framstå som ett framgångsrikt kommersiellt företag.

Här följer ett antal exempel.

Myndigheten har för sig själv uppställt ett mål om fem procents vinstmarginal, alltså att vinsten ska uppgå till fem procent av omsättningen. Den tredje augusti 2001 lämnade verket en

"bokslutskommuniké" avseende det första halvårets verksamhet. Det ekonomiska resultatet sattes på första plats i rapporteringen om "halvårsbokslutet": "Resultatet för de första sex månaderna uppgår till + 65 MSEK, vilket är en ökning med 31 MSEK jämfört motsvarande period föregående år." "Lantmäteriet presenterar för fjärde året i rad ett förbättrat halvårsresultat", konstaterar det statliga verket vidare. Vinsten motsvarade, visar det sig, nästan nio procent av omsättningen.

Myndighetsutövningen och de kommersiella verksamheterna drivs inom samma organisation. Verket beskriver sig själv som en "koncern" med ett antal "divisioner". En av divisionerna är Metria, som med stort engagemang konkurrerar med privata företag. Under rubriken "Genombrott för Metria inom telekom" rapporterar myndigheten att "Metria har vunnit stororder från teleoperatörer... (vilket) förstärker intrycket av att Metria är den klart ledande leverantören av kartrelaterade tjänster för telekom-marknaden i Sverige".

Andra verksamheter som myndigheten bedriver är KartCentrum och e-handelsbutiken. Där säljs verkets egna kartor över Sverige. Men dessutom säljs ett antal produkter som verket köper från utomstående leverantörer, till exempel utländska kartor, jordglobar "i alla storlekar och utföranden" (också importerade), reseguider från utländska förlag (till exempel "Asia and India Healthy Travel" för 144 kronor och "World Food Caribbean" för 238 kronor) och sjökort från Sjöfartsverket, som inte har någon egen försäljning, utan bara säljer genom privata företag.

Verket är också, via divisionen Metria, återförsäljare av vissa dataprogram som har samband med kartor: "Nu är Metria auktoriserade återförsäljare för Autodesk's MapGuide", en mjukvara för att distribuera kartor och kartrelaterad information över Internet/Intranet.

På Aftonbladets hemsida erbjuder myndigheten en gratistjänst med information om fastighetspriser och lockar på så vis till besök på sin egen hemsida där e-handelsbutiken, kundtjänsten och nyheterna finns tillgängliga.

Enligt privata företag, till exempel fastighetsmäklare, som måste utnyttja Lantmäteriverkets monopol tjänster vid fastighetsaffärer, har priserna på dessa monopol tjänster ökat mycket kraftigt på senare år.

Företagarombudsmannens bedömning

Företagarombudsmannen är en privat grupp som inom ramen för Stiftelsen Den Nya Valfärden verkar för ett bättre företagarklimat i Sverige.

- I svensk statsförvaltning går en fundamental och avgörande skiljelinje mellan myndighetsutövning och kommersiell verksamhet, säger Företagarombudsmannen. Detta underströks av Riksdagen hösten 2000. Lantmäteriverkets ambition att vara både myndighet

och företag går på tvärs mot denna tradition.

- Lantmäteriverket har också under årens lopp fått en hel del kritik på sig för sammanblandningen, fortsätter Företagarombudsmannen. År 1999, till exempel, visade den privata expertgruppen Konkurrenskommissionen att Lantmäteriverket i ett anbud till Staffanstorps kommun låtit myndighetsdelen och Metria samverka på ett sätt som gjorde att Metria erhållit fördelar som Metrias privata konkurrenter inte fått.

- Det är naturligtvis rimligt att myndigheten säljer vissa varor och tjänster som baseras på dess myndighetsutövning, till exempel kartor och utdrag ur fastighetsregistret. Men den försäljningen, där verket har ett naturligt monopol, bör ske till självkostnadspris och inte i vinstsyfte.

- Däremot finns det ingen anledning att verket ska komplettera sitt sortiment med varor som tillverkas av privata producenter, till exempel jordglobar, reseguider och dataprogram. Sådant tillhandahålls av privata företag, och på sådana marknader ska en myndighet inte konkurrera.

- Vidare är det olämpligt att myndigheten, vare sig den kallar sig för Lantmäteriet eller Metria, ger sig ut och konkurrerar med privata företag på fria marknader. I en av Riksdagen antagen proposition (se faktarutan) påpekas att det finns fundamentala skillnader mellan myndigheter och företag som gör att konkurrens på lika villkor svårligen kan råda.

- Med tanke dels på Riksdagens inställning, dels på den hårda kritik som under årens lopp riktats mot Lantmäterimyndigheterna borde det nu vara dags för verket att renodla sin myndighetsroll, avslutar Företagarombudsmannen.

I Företagarombudsmannens behandling av ärendet deltog Tommy Adamsson, Monica Werenfels-Röttorp, Patrik Engellau, Clas Nordström och Edward Waller.

Hösten 2000 beslöt Riksdagen om riktlinjer för konkurrenspolitiken och fastslog att offentliga aktörers agerande på konkurrensmarknader " inte får ske på ett sådant sätt att det privata företagandet hämmas, och vidare att myndighetsuppgifter skall hållas isär från kommersiell verksamhet." (Näringsdepartementet Ds 2001:17)

I prop 1999/2000:140 anför bland annat följande:

"En viktig förutsättning för en fungerande och effektiv konkurrens är att lika villkor gäller för alla, såväl privata som offentliga aktörer. Närvaron av offentliga aktörer på vissa marknader kan ha direkta och indirekta undanträngningseffekter eller en hämmande inverkan på nyetableringen... Det finns vissa grundläggande skillnader mellan offentliga och privata aktörer som gör att de inte agerar på lika villkor... Utöver att en myndighet har tilldelats särskilda uppgifter med ensamrätt i sin offentliga funktion kan den ha ett bestämmande inflytande över den konkurrensutsatta marknaden genom sin myndighetsutövning. Om myndigheten dessutom har myndighetsutövande funktioner som berör området där de konkurrerar föreligger en risk för att intressekonflikter kan uppstå. Uppdragsverksamhet som bedrivs tillsammans med myndighetsutövning ger myndigheten en särställning när det gäller att få uppdrag i den kommersiella delen av verksamheten... Offentliga aktörer har

ibland byggt upp sina anläggningstillgångar med hjälp av anslagsmedel under ett tidigare monopol... Den viktigaste skillnaden är att en offentlig aktör alltid ytterst garanteras av skattemedel med den följd att den finansiella och affärsmässiga risken är mindre än i ett privat företag. Slutligen finns, i den mån konkurrensutsatt och icke konkurrensutsatt verksamhet bedrivs inom samma myndighet, bolag eller koncern, en risk att den skyddade verksamheten korssubventionerar den konkurrensutsatta."

[Se även pressmeddelande](#)